

POTWIERDZENIE PRZEDMIOTU PRZESTĘPCZOŚCI PRZEZ USTAWODAWSTWO

Petro Vorobei

*Profesor, doktor habilitowany nauk prawnych,
Profesor Katedry Prawa Karnego, postępowania i kryminalistyki
Kijowskiego Instytutu Własności Intelektualnej i Prawa
Uniwersytetu Narodowego "Odeska Akademia Prawna", (Kijów, Ukraina)
e-mail: petrvorobey123@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-2470-1920>*

Maksym Palii

*doktor nauk prawnych, docent,
Kierownik Katedry Prawa Karnego, postępowania i kryminalistyki
Kijowskiego Instytutu Własności Intelektualnej i Prawa
Uniwersytetu Narodowego "Odeska Akademia Prawna", (Kijów, Ukraina)
e-mail: paliymv@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-1113-6355>*

Olena Vorobei

*doktor nauk prawnych, docent
Akademia Narodowa Spraw Wewnętrznych (Kijów, Ukraina)
e-mail: elenav2808@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-7106-148X>*

Streszczenie. Artykuł analizuje ważne kwestie dotyczące zapisania przedmiotu przestępstwa w ustawie o odpowiedzialności karnej. Od sposobu opisu ustawodawczego przedmiotów kryminalno-prawnej ochrony, jak również konstrukcji kryminalno-prawnych norm i artykułów prawnych o odpowiedzialności karnej, zależy prawidłowe i terminowe zastosowanie ustawy w praktycznej działalności organów ścigania oraz sądowych organów. Bada się możliwość ustalenia przedmiotu przestępstwa z punktu widzenia uwarunkowań społecznych normy prawa karnego. Uwzględniono kwestię konkretyzacji przedmiotu przestępstwa i niezbędności zapisania w ustawie. Wiele relacji publicznych wymagają wyjaśnienia przez ustawodawstwo, w którym wszystkie konstytucyjne prawa i wolności należy uznać za przedmiot ochrony prawa karnego. Ważne znaczenie ma zdefiniowanie przez ustawę o odpowiedzialności karnej obiektu gatunkowego, ponieważ wiele rozdziałów części Specjalnej Kodeksu karnego Ukrainy zawierają takie obiekty.

Podkreśla się, że jeden artykuł powinien zawierać jedną normę prawa karnego lub normy, regulujące ten sam przedmiot. Najlepszym podejściem legislacyjnym byłaby konstrukcja, w której jeden artykuł zawierałby jedną normę prawa karnego. Jest to również konieczne dla rozwoju jednostek miary przestępczości. Taką jednostką może być właśnie norma prawa karnego.

Nacisk kładziony jest na niedoskonałości praktyki sądowej w skazaniu przestępstw popełnionych przez zaniedbanie, które nie mają znaczących różnic i charakterystyki. Brak jednostki miary przestępstwa zrodził „teorię wchłaniania jednego

przestępstwa przez drugie”. Zastosowanie jednostki miary przestępczości w praktyce ułatwiłoby rozwiązanie wielu kwestii oskarżenia, kwalifikacji, zwolnienia od odpowiedzialności karnej i kary oraz zapewni konstytucyjne prawa i wolności człowieka i obywatela.

Słowa kluczowe: metoda potwierdzenia obiekt gatunkowy, wyjaśnienia legislacyjne, istota dobra publicznego, wady konstrukcji norm, jednostka miary przestępczości, niepowodzenie norm, wady budowania rozdziałów, brak wyznaczonych granic przedmiotu przestępstwa, niedoskonałość sprawiedliwości, teoria wchłaniania jednego przestępstwa przez drugie.

LEGISLATIVE CONFIRMATION OF THE OBJECT OF CRIME IN UKRAINE

Petro Vorobey

Doctor of Law, Professor,

*Vice-President of the National Academy of Sciences of Ukraine, Academician,
Professor of Criminal Law, Procedure and Criminalistics Kyiv Institute of Intellectual
Property and National Law University "Odessa Law Academy", (Kyiv, Ukraine)*

e-mail: petrvorobey123@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-2470-1920>

Maksym Palii

Candidate of Law, Associate Professor,

*Head of the Department of Criminal Law, Procedure and Criminalistics
Kyiv Institute of Intellectual Property and National Law
University "Odessa Law Academy", (Kyiv, Ukraine)*

e-mail: paliymv@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-1113-6355>

Elena Vorobey

Candidate of Law, Associate Professor,

*Professor of Forensic Support
and forensic examinations of NIS №2
of National Academy of Internal Affairs, (Kyiv, Ukraine)*

e-mail: elenav2808@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-7106-148X>

Abstract. The article analyzes important issues of ways to enshrine the object of crime in the law on criminal liability. The correct and timely application of the law in the practice of law enforcement and judicial bodies depends on the method of legislative description of the objects of criminal law protection, as well as the construction of criminal law norms and articles of the law on criminal liability. The possibility of fixing the object of the crime from the point of view of the social conditionality of the criminal law is being investigated.

The issue of concretization of the object of the crime and the need to enshrine it in law is covered. Many public relations need to be clarified by law, where all constitutional rights and freedoms must be recognized as objects of criminal law. It is

important to define the species object by the law on criminal liability, as many sections of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine contain such objects.

It is emphasized that one article contains one criminal law norm or norms that encroach on the same object. The best legislative approach would be a design in which one article would contain one criminal law. It is also necessary to develop units of crime. Such a unit may be a criminal law.

Emphasis is placed on the imperfections of judicial practice in sentencing for crimes committed through negligence, which do not have significant differences and features. The lack of a unit of crime gave rise to the "theory of the absorption of one crime by another." The use of the unit of measurement of crime in practice would facilitate the solution of many issues of incrimination, qualification, release from criminal liability and punishment and ensure the constitutional rights and freedoms of man and citizen.

Keywords: method of fixing the object of the crime, specific object, legislative clarification, the essence of the public good, shortcomings in the construction of norms, unit of measurement of crime, failure of norms, shortcomings in the construction of sections, lack of delineated boundaries of the object of crime, imperfection of justice, absorption theory one crime to another.

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ОБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ В УКРАЇНІ

Петро Воробей

*доктор юридичних наук, професор
Віце-Президент Національної Академії Наук Вищої Освіти України
професор кафедри кримінального права, процесу та криміналістики
Київського інституту інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія» (Київ, Україна)
<https://orcid.org/0000-0003-2470-1920>
e-mail: petrvorobey123@gmail.com*

Максим Палій

*кандидат юридичних наук, доцент
Завідувач кафедри кримінального права, процесу та криміналістики
Київського інституту інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія» (Київ, Україна)
<https://orcid.org/0000-0002-1113-6355>
e-mail: paliymv@ukr.net*

Олена Воробей

*кандидат юридичних наук, доцент
професор кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз
Навчально-наукового інституту №2
Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна)
<https://orcid.org/0000-0002-7106-148X>
e-mail: elenav2808@ukr.net*

Анотація. У статті аналізуються важливі питання способів закріплення об'єкта злочину у законі про кримінальну відповідальність. Від способу законодавчого опису об'єктів кримінально-правової охорони, а також конструкції

кримінально-правових норм і статей закону про кримінальну відповідальність, залежить правильне і своєчасне застосування закону у практичній діяльності правоохоронних та судових органів. Досліджується можливість закріплення об'єкту злочину з точки зору соціальної обумовленості кримінально-правової норми. Висвітлюється питання конкретизації об'єкту злочину та необхідності його закріплення у законі. Багато суспільних відносин потребують законодавчого уточнення, де всі конституційні права і свободи повинні бути визнані об'єктом кримінально-правової охорони. Важливе значення має визначення законом про кримінальну відповідальність видового об'єкту, адже у багатьох розділах Особливої частини Кримінального кодексу України є такі об'єкти.

У багатьох випадках об'єкти конкретних посягань визначаються законом різним способом. В одних випадках у законі називається лише сутність суспільного блага, на яке спрямоване посягання, а в інших, об'єкт злочину визначається через інтереси учасників суспільної відносини. Трапляються випадки, коли об'єктом конкретного посягання називаються ті суспільні відносини, які покликана охороняти відповідна норма. У деяких нормах поняття безпосереднього об'єкта виражене сутністю багатьох суспільних відносин, спрямованих, наприклад, на забезпечення державного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості, обороноздатності, державної, економічної чи інформаційної безпеки України. Такий об'єкт кримінально-правової охорони є здійсненням державою незалежної зовнішньої політики, недоторканості її меж і території, забезпечення своєї економічної і військової могутності. На суспільну сутність діяння у деяких кримінально-правових нормах називають його предмет. Це дає можливість точніше визначити ті суспільні відносини, які існують з його приводу і які є об'єктом вказаного злочину.

У деяких кримінально-правових нормах видовим об'єктом злочину називаються суспільні відносини, але у цих визначеннях такий об'єкт має різний обсяг. В одних нормах це може бути ціла низка суспільних відносин (державна влада, державний і суспільний лад), у інших – окремі суспільні відносини (здоров'я, життя, честь, гідність). Хоча така конкретизація має певні труднощі, проте вона можлива і необхідна.

Вказується на недоліки конструкції значної частини кримінально-правових норм, де не має вказівки на об'єкт посягання та на його предмет. Такий техніко-юридичний підхід не виправданий. Ті норми, у яких є певна вказівка на об'єкт кримінально-правової охорони, мають переваги, оскільки вони показують соціальну спрямованість і суспільну небезпеку діяння і полегшують його кваліфікацію.

Аналізуються підходи до конструювання кримінально-правових норм, зручності та труднощі застосування закону про кримінальну відповідальність та користування ним.

У законодавстві про кримінальну відповідальність існують норми, які не зовсім зрозумілі не тільки для пересічного громадянина, але й інколи для юриста. З цієї точки зору, конструкція деяких кримінально-правових норм є незадовільною. Не всі розділи Особливої частини КК України побудовані виключно за ознаками родового об'єкту. А від цього система Особливої частини КК України не має достатньо логічної побудови. До одного розділу можуть бути віднесені лише ті діяння, які посягають на один і той же родовий об'єкт. Якби

була витримана така структура, це значно полегшило б його вивчення і застосування на практиці.

Про відсутність такої достатньої чіткості та структури можна говорити і про кримінально-правові норми. У багатьох таких нормах немає достатньо чітко окреслених меж з боку об'єкта злочину. Інколи одна стаття чи навіть кримінально-правова норма охоплює діяння, які посягають на різні видові об'єкти. Це у значній мірі затрудняє застосування закону.

Наголошується на тому, щоб у одній статті містилася одна кримінально-правова норма або норми, які посягають на один і той же об'єкт. Найкращим законодавчим підходом була б конструкція, при якій одна стаття буде містити одну кримінально-правову норму. Це необхідно і для вироблення одиниць виміру злочину. Такою одиницею може бути кримінально-правова норма.

Акцентується увага на недосконалості судової практики при призначенні покарань за злочини, вчинені через необережність, які не мають істотних відмінностей і особливостей. Відсутність же одиниці виміру злочину породила «теорію поглинання одного злочину іншим». Використання одиниці виміру злочину на практиці полегшило б вирішення багатьох питань інкримінування, кваліфікації, звільнення від кримінальної відповідальності і покарання і забезпечить конституційні права і свободи людини і громадянина.

Ключові слова: спосіб закріплення об'єкту злочину, видовий об'єкт, законодавче уточнення, сутність суспільного блага, недоліки конструкції норм, одиниця виміру злочину, невдалість норм, недоліки побудови розділів, відсутність окреслених меж об'єкту злочину, недосконалість судочинства, теорія поглинання одного злочину іншим.

Formulation of the problem. Consolidation of the object of the crime is of great scientific and practical importance. This makes it possible to correctly establish the objects of criminal law protection and the construction of criminal law norms and articles of the legislation on criminal liability. Investigating this problem, the legislator will correctly formulate and adopt the rule, which clearly defines and enshrines the object of criminal protection. Legislative consolidation of the object of the crime will allow law enforcement agencies and the court to properly apply it and implement the criminal law policy of the state in the fight against crime.

The relevance of the research topic is that in domestic legal science almost no attention is paid to the specific object of the crime, following and using only the three-digit classification of the object of the crime. This approach is wrong and irrational. This leads to an imperfect construction of criminal law, lack of a unit of measurement of crime, incorrect classification of crimes and miscarriages of justice. The study of the specific object of the crime will provide an opportunity to better understand its legal nature, correctly build sections of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine, construct criminal law and avoid the above shortcomings. In addition, such an approach to the legislative consolidation of the object of the crime will allow to have only one object of criminal encroachment in one criminal law.

The state of the study. The problem of legislative enshrinement of the object of the crime in the legislation on criminal liability remains relevant today. Domestic scientists have not sufficiently studied this problem, especially those related to the specific object of the crime. Such questions were relevant, only occasionally mentioning the specific object of the crime. Professor M.J. Korzhansky, who was the first among

scientists to study this problem, made the greatest contribution to the study and establishment of the specific object of the crime.

The purpose and task of the study is to try to emphasize and emphasize the need to correctly identify the object of the crime in the law on criminal liability. To show what an important role in the qualification of a crime and the fight against crime is played by the definition of the measurement of a unit of crime, enshrined in one criminal law norm of one object of criminal law protection.

A criminal law norm is issued in the case when the object of criminal law protection is selected. Its existence will depend on the method of legislative description of the objects of criminal law protection and the construction of criminal law norms and articles of the legislation on criminal liability.

The legislation of Ukraine on criminal liability defines the object of the crime as general and direct. The generic object of the crime is not defined by law. Most sections of the Criminal Code of Ukraine are called generic objects. Article 1 of the Criminal Code of Ukraine contains a general object of the crime, because it refers to the whole set of public relations, which are protected by the law on criminal liability. All social relations, of course, are not listed, but the most valuable of them are indicated (human and civil rights and freedoms, property, public order and public safety, the environment, the constitutional order of Ukraine, peace and security of mankind). At first glance, everything is logical and consistent. But the legislator made a huge mistake. It is precisely that the task of the Criminal Code of Ukraine should be, first of all, to protect the life and health of a person from criminal encroachments. If there is no person and citizen, then there will be nothing, including those benefits that are listed in Article 1 of the Criminal Code of Ukraine. It is possible to appeal to this categorical opinion about the lack of references to the protection of life and health of a person, while pointing to the protection of human and civil rights and freedoms, but these are completely different things. The life and health of a person are protected by Section II "Crimes against the life and health of a person" of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine, and the rights and freedoms of man and citizen are protected by completely different sections of the Criminal Code of Ukraine. In terms of their social value, the life and health of the individual are far more important than the rights and freedoms of man and citizen. That is why these two objects of criminal law protection must be indicated in Article 1 of the Criminal Code of Ukraine. Of course, all objects of criminal law protection are important, but some of them need legislative clarification. All constitutional rights and freedoms of citizens must be recognized as objects of criminal law protection. The Constitution of Ukraine enshrines the status of the law on criminal liability for the protection of human and civil rights and freedoms. The essence of this status is that every person has the right to personal liberty, the right to free movement, honor, dignity, inviolability of person and home, and other rights and freedoms, if they are not protected by this law. The question arises again, but where is the protection of life and health in Article 1 of the Criminal Code of Ukraine, which states its (code) task? The answer is one - the legislator did not work, and may not have known or paid attention to such an important legal detail. Article 3 of the Constitution of Ukraine clearly states that a person, his life and health, honor and dignity, inviolability and security are recognized in Ukraine as the highest social value. As we can see, human life and health are much more important and valuable than other social benefits.

The definition of the specific object of certain crimes by the law on criminal liability is important for the realization of the possibility of social behavior or a certain state of the subject of a certain social relationship.

The Law on Criminal Liability defines the objects of specific criminal encroachments in different ways. In some cases, the law states only the essence of the public good itself, which is aimed at criminal encroachment, and in others - the object of the crime is determined through the parties. In addition, there are cases when the objects of specific encroachments are determined by specific social relations, which are designed to protect the social norm.

Thus, the direct object of the crime under Art. 115 of the Criminal Code of Ukraine is the life of a person. This definition expresses the essence of one social relationship aimed at ensuring the life of the individual. But if we analyze this crime through the prism of the method of its commission, then the murder is intertwined with many motives and a variety of its purpose.

The same can be said about the crime under Art. 111 of the Criminal Code of Ukraine, where the direct object of treason is state sovereignty, territorial integrity and inviolability, defense, state, economic or information security. These definitions express the essence of many social relations aimed at ensuring the protection of external and internal security of Ukraine. As we can see, treason has several direct objects. In the realization of the possibility of such behavior and the state as a participant in public relations with its citizens and is treason.

The object of criminal encroachment in Article 111 of the Criminal Code of Ukraine is similarly characterized in Art. Art. 109, 110, 1102, 114, 1141, 115, 121, 131, 136, 152 CC.

In some criminal law, the subject is called together with an indication of the social nature of the act. Such norms should include, first of all, abduction - Articles 185-192 of the Criminal Code, counterfeiting - Art. 199 of the Criminal Code, destruction or damage to flora - Art. 245 of the Criminal Code, illegal logging - Art. 246 of the Criminal Code, violation of plant protection legislation - Art. 247 of the Criminal Code, illegal hunting - Art. 248 of the Criminal Code, illegal fishing, animal, or other water extractive industries - Art. 249 of the Criminal Code, carrying out explosive works in violation of the rules of protection of fish stocks - Art. 250 of the Criminal Code, forgery of documents, seals, stamps and forms, sale or use of forged documents, seals, stamps - Art. 358 of the Criminal Code, import, manufacture, sale and distribution of pornographic items - Art. 301 of the Criminal Code, looting - Art. 432 CC. The presence in the law of a reference to the subject of encroachment makes it possible to better define the public relations that exist in connection with it and which are the object of this crime.

There are rules of law where the object of the crime is determined by the interests of participants in public relations (for example, the interests of the state, services, the interests of the team, the interests of public associations, individual citizens). Relevant social opportunities for participants in public relations are manifested in various interests. The direct (specific) object of the crime, the responsibility for which is established by Art. 109-114 of the Criminal Code of Ukraine and is the implementation of these opportunities. Opportunity to ensure the preservation of public relations from criminal encroachments (Article 328 - the possibility of maintaining state secrets, Article 364 - the ability of enterprises, institutions and organizations to perform their

tasks, Article 365 - the ability of a citizen to freely exercise and protect his rights and legitimate interests management) and are direct (species) objects of such encroachments.

Similarly, the object of the crime is defined through the rights of participants in public relations in Articles 157-184 of the Criminal Code. Social opportunities of certain behavior, which are enshrined in the relevant rights of citizens, enterprises, institutions and organizations and are a specific object of these crimes. Sometimes the name of the norm (title) indicates the specific object of encroachment, but there is no indication in the disposition.

Some articles point to violations of the legal rights and freedoms of citizens, but there is no direct reference to them. For example, Art. 170 of the Criminal Code of Ukraine provides for obstruction of the lawful activities of trade unions, political parties, public organizations and Art. 176 of the Criminal Code of Ukraine provides for infringement of copyright and related rights. These articles do not indicate specific violations, and therefore, having a banquet disposition, these articles refer to other regulations.

Some criminal law norms call specific social relations (state power (Articles 109, 111, 113 of the Criminal Code), human health (Articles 321-327 of the Criminal Code), military service a specific (direct) object of a crime). (Articles 402-435 of the Criminal Code).

The specific (direct) object of encroachment in these definitions has a different volume. Some norms indicate the whole branch of public relations (state power, state and social order), and in others, only individual social relations (life, health, etc.).

In this regard, the specification of such crimes through social opportunities causes some difficulties, although such specification is possible and necessary.

Infliction of harm or threat of infliction of such harm in the sphere of public relations may arise regardless of whether the encroachment took place on certain social relations or on a homogeneous set of social relations. At the same time to destroy or damage all carriers of public relations or their material objects, a single crime can not in terms of physical impact on them. The crime encroaches only on one side of public relations, which is part of the relevant system or group. By encroaching on state power, for example, a crime destroys relations concerning the lives of its representatives (Article 112 of the Criminal Code - encroachment on the life of a statesman or public figure), or regarding its (power) economic basis (Article 113 of the Criminal Code - sabotage, Article 258 of the Criminal Code - terrorist act). These crimes, first of all, cause harm to life and property relations. Can life and property relations be harmed by other crimes? Yes of course. But committing the above-mentioned crimes, the guilty person chose exactly these objects of criminal protection. The political and economic component of harm in the sphere of these relations can be caused on the one hand - either by the life of a statesman or public figure, economic power, or by his authority and respect.

The crimes under Art. Art. 109-1141 of the Criminal Code are just designed to protect public relations that constitute state power. The ability of public authorities to live and exercise this power in the interests of the country as a whole and each citizen in particular, the ability to develop and strengthen its economic base, the ability to maintain international prestige and general respect for public power by society and the implementation of these opportunities. relations.

The above indicates that the implementation of these capabilities indicates to us the species (direct) object. Why is the direct object mentioned here? Because a separate social relationship is the direct object of the crime in the case of encroachment on it.

There are many criminal law norms in the Criminal Code of Ukraine, which are constructed in such a way that they do not indicate the object of encroachment or its subject. For example, Art. 148 of the Criminal Code - replacement of a child, Art. 150 of the Criminal Code - exploitation of children, Art. 213 of the Criminal Code - violation of the procedure for carrying out operations with scrap metal, Art. 344 of the Criminal Code - interference in the activities of a statesman, Art. 356 of the Criminal Code - arbitrariness and others. Analyzing these rules, it should be noted that such a technical and legal approach is unsuccessful and unjustified. Criminal law, which has a specific indication of the object of protection, shows the social orientation and social danger of the act. It also facilitates his qualification in law enforcement.

When constructing criminal law, it is necessary to take into account the conveniences and difficulties of applying the law on criminal liability and its use both in the educational process and in practice. As life shows, it is not difficult to pass a law, but it is extremely difficult to apply it in practice without the existing concept of its adoption, its necessity and benefit. After the adoption of such a law from its action, the harm is much greater than the benefits. Such laws become not social, but anti-social, ie harmful both to the authority of the state itself and to every ordinary citizen. It is still unknown what consequences the recently "pushed" law of Ukraine on land will have. At the same time, a logical question arises as to where the majority in parliament is in such a hurry, without consulting the Ukrainian people. After all, the land is his property. This is enshrined not only in Art. 13 of the Constitution of Ukraine, but also by other legislative acts.

In our opinion, the construction of some criminal law norms, articles and sections in the current legislation on criminal liability seems unsatisfactory. Not all sections of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine are based on the generic object. In this regard, there is no logical construction in the system of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine. To avoid this shortcoming, it is necessary to refer only those actions to one section that encroach on one generic object. This will make it possible to study it more deeply and avoid misclassification of crimes in practice.

The structure of construction of criminal law and articles is also not clear enough. Criminal law and articles of the law on criminal liability do not have clearly defined boundaries on the part of the object of the crime. One article or even one criminal law covers acts that encroach on different types of objects. This makes it much more difficult to apply the law on criminal liability.

It is expedient to build the structure of the Criminal Code of Ukraine in such a way that one article contains one criminal law norm or norms that encroach on the same species object. This will facilitate the use of the Criminal Code of Ukraine and improve the classification of crimes.

The construction of the article of the Criminal Code of Ukraine, which provides for liability for encroachment on various objects, cannot be considered successful. Encroachment on different objects in one criminal law (Articles 302-303 of the Criminal Code) should be considered unjustified. This makes it difficult to identify the species target.

The best option for the construction of the Criminal Code of Ukraine would be the presence in one article, one criminal law. For example, Art. 112 of the Criminal Code of

Ukraine - encroachment on the life of a statesman or public figure, Art. 113 of the Criminal Code of Ukraine - sabotage, Art. 115 of the Criminal Code of Ukraine - premeditated murder, Art. 119 of the Criminal Code of Ukraine - murder through negligence, Art. - 152 of the Criminal Code of Ukraine - rape, Art. 185 of the Criminal Code of Ukraine - theft, Art. 186 of the Criminal Code of Ukraine - robbery, Art. 187 of the Criminal Code of Ukraine - robbery, Art. 1881 of the Criminal Code of Ukraine - theft of water, electricity or heat through its unauthorized use, Art. 189 of the Criminal Code of Ukraine - extortion, Art. 190 of the Criminal Code of Ukraine - fraud, Art. 191 of the Criminal Code of Ukraine - misappropriation, misappropriation of property or taking it by abuse of office.

Such a construction of the law on criminal liability, in addition to convenience, is also necessary in order to develop a measure of the crime, or rather, its unit of measurement. Criminal law will be such a unit. It (unit of measurement) will make it possible to correctly classify the act and, other things being equal, to impose approximately equal punishment, taking into account the manner of the crime and the form of guilt of encroachment on the same object.

The pre-trial investigation bodies and the court adhere to the principle of legality and justice in qualifying the act and imposing punishment, and constantly demand the elaboration and adoption of the scale, the unit of measurement of the crime. Without such a scale, justice is like a trade without weights and scales. This provision leads to the fact that for the same acts in many cases are clearly not equal punishment (*Vorobey P.A., Korzhansky M.Y., Shchupakovsky V.M., 1997*). Or punishment does not become an inevitable, inevitable consequence of committing a crime, it does not become a "criminal case" (G.V. Gegel).

A person should be punished for a crime, but there are cases when he avoids punishment. A greater incentive, the motivation to commit a crime, can not be invented, because "nothing so motivates to commit a crime, as at least a small hope to avoid punishment" (*Pestel P.I., 1906*). As we can see, without the scale of the unit of measurement of crime, the state itself provokes impunity for a criminal act. An important principle of the inevitability of punishment for justice is not only the compliance of the sanction with the gravity of the act described in the law, but also the compliance of the imposed punishment. Under these conditions (taking into account aggravating and mitigating circumstances), a less serious crime should not be punished more severely than a less serious crime.

Given the aggravating and mitigating circumstances in any case, the differences in the social security of the acts and punishments imposed for committing them should not be erased.

Conclusion. The most obvious and imperfect case law is the sentencing of crimes committed through negligence. Precisely because of the lack of a unit of measurement of the crime, there was a "theory" of the absorption of one crime by another, which is harmful for the practice of law application. Its extreme uncertainty leads to gross judicial errors, because it does not give and can not give clear criteria for distinguishing a single crime and their totality.

In the presence in theory and practice of the unit of measurement of the crime (criminal law) would make it possible to eliminate these complications, as each criminal law, being a unit of crime, would be subject to incrimination and independent qualification. Having singularity on the part of all elements of the crime, the criminal

law will be able to perform the function of a unit of crime, ie to have one action and one inaction, and not several types or even alternative varieties, one type of encroachment, one type and form of guilt and those the same general or similar features of the subject.

The perfect composition of the crime, the structural primary unit of the law on criminal liability, the criminal law is when it has all the features of a unit of crime.

The issues of qualification of a crime, incrimination, release from criminal liability and punishment and other issues of law enforcement would facilitate their solution in the presence of the use of a unit of crime.

The proposed rules for constructing the structure of the law on criminal liability and criminal law will greatly facilitate the classification of crimes, minimize the errors that occur in practice.

This will provide a solid basis for the use of electronic capabilities in the judiciary and facilitate timely, objective and impartial decision-making in the administration of justice.

References:

1. Konstytutsiya Ukrainy. Prynyata na p'yatyi sesiyi Verkhovnoyi Rady Ukrainy 28 chervnya 1996 roku.
2. Azarov D.S., Hryshchuk V.K., Savchenko A.V., (2018). Naukovo-praktychnyy komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. D. S. Azarov, V. K. Hryshchuk, A. V. Savchenko [ta in.]. (2018) za zah. red. O. M. Dzhuzhi, A. V. Savchenka, V. V. Chernyeya. 2-he vyd., pererob. i dopov. Kyiv: Yurinkom Inter, 2018, 1104 s.
3. Vorobey P. A., Korzhansky M. Y., Shchupakovskyy V. M. (1997). Zavdannya i diya kryminal'noho zakonu. K. 1997., s. 125-130.
4. Korzhansky M. Y.. (2005). Ob'yekt i predmet zlochynu. Monohrafiya. D. Yuryd. akad. Min-va vnutr. sprav, Lira LTD, 2005, 252 s.
5. Pestel P. Y. (1906). Russkaya Pravda. Nakaz Vremennomu Verkhovnomu Pravlenyyu., S-Peterburh, 1906., s. 157.

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ОБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Закріплення об'єкта злочину має важливе наукове і практичне значення. Це дає можливість правильно встановити об'єкти кримінально-правової охорони та конструкції кримінально-правових норм і статей законодавства про кримінальну відповідальність. Досліджуючи вказану проблему, законодавець правильно сформулює та прийме ту норму, у якій чітко визначений і закріплений об'єкт кримінально-правової охорони. Законодавче закріплення об'єкта злочину дасть можливість правоохоронним органам та суду правильно його застосовувати та реалізовувати кримінально-правову політику держави у боротьбі зі злочинністю.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що у вітчизняній правовій науці майже не приділяється увага видовому об'єкту злочину, дотримуючись і користуючись лише трьохчисленною класифікацією об'єкта злочину. Такий підхід є неправильним і нераціональним. Це призводить до недосконалої конструкції кримінально-правових норм, відсутності одиниці виміру злочину, неправильної кваліфікації злочинів та судових помилок. Дослідження видового об'єкта злочину, дасть можливість глибше зрозуміти його юридичну природу, правильно будувати розділи Особливої частини КК України, конструювати кримінально-правові

норми та уникати вищевказаних недоліків. Окрім того, такий підхід до законодавчого закріплення об'єкта злочину, дозволить мати у одній кримінально-правовій нормі лише один об'єкт злочинного посягання.

Стан дослідження. Проблема законодавчого закріплення об'єкта злочину у законодавстві про кримінальну відповідальність залишається актуальною і на сьогодні. Вітчизняні вчені недостатньо досліджували вказану проблему, особливо тих питань, які пов'язані з видовим об'єктом злочину. Такі питання мали дотичний характер, лише інколи згадуючи про видовий об'єкт злочину. Найбільший вклад у дослідження і встановлення видового об'єкта злочину зробив професор Коржанський М. Й., який був першим серед вчених у дослідженні цієї проблеми.

Метою і завданням дослідження є спроба підкреслити та наголосити на необхідності правильного встановлення об'єкта злочину у законі про кримінальну відповідальність. Показати, яку важливу роль у кваліфікації злочину та боротьбі зі злочинністю відіграє визначення виміру одиниці злочину, закріпленні у одній кримінально-правовій нормі одного об'єкта кримінально-правової охорони.

Кримінально-правова норма видається у тому випадку, коли вибраний об'єкт кримінально-правової охорони. Від способу законодавчого опису об'єктів кримінально-правової охорони та конструкції кримінально-правових норм і статей законодавства про кримінальну відповідальність буде залежати його існування.

У законодавстві України про кримінальну відповідальність об'єкт злочину визначений як загальний та безпосередній. Родовий об'єкт злочину законом не визначений. Більшість розділів Кримінального кодексу України мають назву родового об'єкта. Стаття 1 КК України містить у собі загальний об'єкт злочину, адже тут йдеться про всю сукупність суспільних відносин, які охороняються законом про кримінальну відповідальність. Усі суспільні відносини, звичайно, не перераховуються, але найбільш цінні з них вказуються (права і свободи людини і громадянина, власність, громадський порядок та громадська безпека, довкілля, конституційний устрій України, мир і безпека людства). На перший погляд все логічно та послідовно. Але законодавець допустив величезну помилку. Вона якраз полягає у тому, що своїм завданням, Кримінальний кодекс України повинен мати, в першу чергу, захист життя та здоров'я особи від злочинних посягань. Якщо не буде людини і громадянина, тоді не буде нічого і в тому числі тих благ, які вказані у статті 1 КК України. Можна апелювати до цієї категоричної думки, з приводу відсутності посилань на захист життя та здоров'я особи, вказуючи при цьому на охорону прав і свобод людини і громадянина, але це зовсім різні речі. Життя та здоров'я особи захищені розділом II «Злочини проти життя та здоров'я особи» Особливої частини КК України, а права і свободи людини і громадянина, захищені зовсім іншими розділами КК України (немає сенсу їх перераховувати і називати). За своєю соціальною цінністю життя та здоров'я особи є набагато важливішими за права і свободи людини і громадянина. Ось чому ці два об'єкти кримінально-правової охорони повинні вказуватись у статті 1 КК України обов'язково. Звичайно, важливе значення мають всі об'єкти кримінально-правової охорони, проте деякі з них, потребують законодавчого уточнення. Всі конституційні права і свободи громадян повинні бути визнані об'єктами кримінально-правової охорони. Конституція України закріплює статус закону про кримінальну відповідальність по захисту прав і свобод людини і громадянина. Сутність цього статусу полягає у тому,

що кожна особа має право особистої свободи, право вільного пересування, честь, гідність, недоторканність особи і житла та інші права і свободи, якщо вони цим законом не охороняються. Знову виникає запитання, а де ж захист життя та здоров'я у ст.1 КК України, де зазначається його (кодексу) завдання? Відповідь одна – законодавець недопрацював, а можливо не знав чи не звернув увагу на таку важливу юридичну деталь. У статті 3 Конституції України чітко зазначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Як бачимо, життя і здоров'я людини є набагато важливішими та ціннішими за інші соціальні блага.

Визначення законом про кримінальну відповідальність видового об'єкта окремих злочинів має важливе значення для реалізації можливості соціальної поведінки або визначеного стану суб'єкта певної суспільної відносини.

Законом про кримінальну відповідальність по-різному визначаються об'єкти конкретних злочинних посягань. В одних випадках у законі називається тільки сутність самого суспільного блага, на яке спрямоване злочинне посягання, а в інших – об'єкт злочину визначається через учасників відносин. Окрім того, є випадки, коли об'єкти конкретних посягань визначаються конкретними суспільними відносинами, які покликана охороняти суспільна норма.

Так, безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 115 КК України є життя особи. У цьому визначенні виражена сутність однієї суспільної відносини, спрямованої на забезпечення життя особи. Але, якщо аналізувати цей злочин через призму способу його вчинення, то при вбивстві переплітається дуже багато мотивів та різноманіття його мети.

Аналогічно можна сказати і про злочин, передбачений ст. 111 КК України, де безпосереднім об'єктом державної зради є державний суверенітет, територіальна цілісність та недоторканність, обороноздатність, державна, економічна чи інформаційна безпека. У цих визначеннях виражено сутність багатьох суспільних відносин, спрямованих на забезпечення охорони зовнішньої та внутрішньої безпеки України. Як бачимо, державна зрада має кілька безпосередніх об'єктів. В реалізації можливості такої поведінки і стан держави як учасника суспільних відносин зі своїми громадянами і полягає державна зрада.

Об'єкт злочинного посягання у статті 111 КК України аналогічно характеризується і в ст. ст. 109, 110, 110², 114, 114¹, 115, 121, 131, 136, 152 КК.

У деяких кримінально-правових нормах називається предмет разом з вказівкою на суспільну сутність діяння. До таких норм слід віднести, насамперед, викрадення – статті 185-192 КК, фальшивомонетництва – ст. 199 КК, знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу – ст. 245 КК, незаконна порубка лісу – ст. 246 КК, порушення законодавства про захист рослин – ст. 247 КК, незаконне полювання – ст. 248 КК, незаконне заняття рибним, звіриним, або іншим водним добувним промислом – ст. 249 КК, проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів – ст. 250 КК, підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів – ст. 358 КК, ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів – ст. 301 КК, мародерство – ст. 432 КК. Наявність у законі посилання на предмет посягання, дає можливість краще визначити ті суспільні відносини, які існують з його приводу і які є об'єктом даного злочину.

Існують норми закону, де об'єкт злочину визначається через інтереси учасників суспільних відносин (наприклад, інтереси держави, служби, інтереси колективу, інтереси громадських об'єднань, окремих громадян). Відповідні соціальні можливості учасників суспільних відносин виявляються у різноманітних інтересах. Безпосереднім (видовим) об'єктом злочину, відповідальність за які встановлена ст. 109-114 КК України і є реалізацією вказаних можливостей. Можливість забезпечити збереження суспільних відносин від злочинних посягань (ст. 328 – можливість збереження державної таємниці, ст. 364 – можливість виконання підприємствами, установами і організаціями своїх завдань, ст. 365 – можливість громадянину безперешкодного здійснення і захисту його прав і законних інтересів органами влади або управління) і є безпосередніми (видовими) об'єктами таких посягань.

Аналогічно визначається об'єкт злочину через права учасників суспільних відносин у статтях 157-184 КК. Соціальні можливості певної поведінки, які закріплені відповідними правами громадян, підприємств, установ і організацій і є видовим об'єктом цих злочинів. Інколи найменування норми (заголовку) вказує на видовий об'єкт посягання, але вказівка відсутня у диспозиції.

Деякі статті вказують на порушення законних прав і свобод громадян, але прямої вказівки на них немає. Наприклад, ст. 170 КК України передбачає перешкоджання законній діяльності професійних спілок, політичних партій, громадських організацій та ст. 176 КК України передбачає порушення авторського права і суміжних прав. У цих статтях немає вказівки на конкретні порушення, а тому, маючи банкетну диспозицію, ці статті відсилають до інших нормативно-правових актів.

Деякі кримінально-правові норми називають видовим (безпосереднім) об'єктом злочину конкретні суспільні відносини (державна влада (ст. ст. 109, 111, 113 КК), здоров'я людей (ст. ст. 321-327 КК), військова служба (ст. ст. 402-435 КК)).

Видовий (безпосередній) об'єкт посягання у цих визначеннях має різний обсяг. В одних нормах вказується ціла галузь суспільних відносин (державна влада, державний і суспільний лад), а в інших, лише окремі суспільні відносини (життя, здоров'я тощо).

У зв'язку з цим, конкретизація таких злочинів через соціальні можливості викликає певні труднощі, хоча така конкретизація можлива і необхідна.

Заподіяння шкоди або загроза заподіяння такої шкоди у сфері суспільних відносин може виникнути незалежно від того, посягання відбулося на певні суспільні відносини чи на однорідну сукупність суспільних відносин. Одночасно знищити або пошкодити всі носії суспільних відносин або їх матеріальні об'єкти, окремий злочин не може з точки зору фізичного впливу на них. Злочин посягає лише на одну сторону суспільної відносини, що входить у відповідну систему чи групу. Посягаючи на державну владу, наприклад, злочин руйнує відносини щодо життя її представників (ст. 112 КК – посягання на життя державного чи громадського діяча), або відносно її (влади) економічної основи (ст. 113 КК – диверсія, ст. 258 КК – терористичний акт). Вказані злочини, насамперед, заподіюють шкоду життю і відносинам власності. Чи може бути заподіяна шкода життю та відносинам власності іншими злочинами? Звичайно так. Але вчинюючи саме вищевказані злочини, винна особа обрала якраз дані об'єкти кримінально-

правової охорони. Політична та економічна складова шкоди у сфері цих відносин може бути заподіяна з однієї сторони – або з боку життя державного чи громадського діяча, економічної могутності, або з боку її авторитету та поваги.

Злочини, передбачені ст. ст. 109-114¹ КК якраз і покликані охороняти суспільні відносини, що становлять державну владу. Можливість представникам державної влади спокійно жити і реалізовувати цю владу в інтересах країни в цілому і кожного громадянина зокрема, можливість розвитку і зміцнення її економічної основи, можливість підтримки міжнародного авторитету і загальної поваги державної влади з боку суспільства і реалізацію цих можливостей, забезпечують наголошені вище сторони названих відносин.

Вищезазначене свідчить про те, що реалізація названих можливостей вказує нам на видовий (безпосередній) об'єкт. Чому тут згадується і безпосередній об'єкт? Тому, що окрема суспільна відносина і є безпосереднім об'єктом злочину у випадку посягання на неї.

У Кримінальному кодексі України є багато кримінально-правових норм, які сконструйовані таким чином, що в них немає вказівки на об'єкт посягання або на його предмет. Наприклад, ст. 148 КК – підміна дитини, ст. 150 КК – експлуатація дітей, ст. 213 КК – порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом, ст. 344 КК – втручання у діяльність державного діяча, ст. 356 КК – самоправство та інші. Аналізуючи вказані норми, слід зауважити, що такий техніко-юридичний підхід невдалий і невиправданий. Кримінально-правові норми, які мають певну вказівку на об'єкт охорони, показують соціальну спрямованість і суспільну небезпеку діяння. Це також, полегшує його кваліфікацію у правозастосовній діяльності.

При конструюванні кримінально-правових норм, обов'язково слід враховувати зручності і труднощі застосування закону про кримінальну відповідальність і користування ним як у навчальному процесі, так і на практиці. Як показує життя, прийняти закон зовсім не складно, але його застосувати на практиці без наявної концепції його прийняття, його необхідності та користі, надзвичайно складно. Після прийняття такого закону від його дії, шкоди буває набагато більше ніж користі. Такі закони стають не соціальними, а антисоціальними, тобто шкідливими як для авторитету самої держави, так і для кожного пересічного громадянина. Ще невідомо, які наслідки буде мати нещодавно «проштовхнутий» закон України про землю. При цьому виникає логічне питання, куди так поспішає більшість в парламенті, не порадившись при цьому з українським народом. Адже земля є його власністю. Це закріплено не тільки ст. 13 Конституції України, але й іншими законодавчими актами.

На наш погляд, незадовільною виглядає конструкція деяких кримінально-правових норм, статей і розділів у чинному законодавстві про кримінальну відповідальність. Не всі розділи Особливої частини Кримінального кодексу України побудовані за ознаками родового об'єкту. У зв'язку з цим, у системі Особливої частини Кримінального кодексу України відсутня логічна побудова. Для того, щоб уникнути цього недоліку, потрібно відносити лише ті діяння до одного розділу, які посягають на один родовий об'єкт. Це дасть можливість глибше його вивчати і уникати неправильної кваліфікації злочинів на практиці.

Структура побудови кримінально-правових норм і статей також не має достатньої чіткості. Кримінально-правові норми і статті закону про кримінальну

відповідальність не мають чітко окреслених меж з боку об'єкта злочину. Одна стаття або навіть одна кримінально-правова норма охоплює діяння, які посягають на різні види об'єкти. Це значно затрудняє застосування закону про кримінальну відповідальність.

Структуру Кримінального кодексу України доцільно будувати таким чином, щоб в одній статті містилася одна кримінально-правова норма або норми, що посягають на один і той же видовий об'єкт. Це облегшить користування КК України і покращить кваліфікацію злочинів.

Не можна вважати вдалою конструкцію статті КК України, яка передбачає відповідальність за посягання на різні об'єкти. Посягання на різні об'єкти в одній кримінально-правовій нормі (ст. ст. 302-303 КК) слід вважати невиправданими. Це ускладнює виявлення видового об'єкта посягання.

Найкращим варіантом конструкції КК України була б наявність у одній статті, однієї кримінально-правової норми. Наприклад, ст. 112 КК України – посягання на життя державного чи громадського діяча, ст. 113 КК України – диверсія, ст. 115 КК України – умисне вбивство, ст. 119 КК України – вбивство через необережність, ст. – 152 КК України – зґвалтування, ст. 185 КК України – крадіжка, ст. 186 КК України – грабіж, ст. 187 КК України – розбій, ст. 188¹ КК України – викрадення води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання, ст. 189 КК України – вимагання, ст. 190 КК України – шахрайство, ст. 191 КК України – привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.

Така конструкція закону про кримінальну відповідальність, окрім зручності, необхідна також для того, щоб виробити міру злочину, а точніше, його одиницю вимірювання. Кримінально-правова норма і буде такою одиницею. Вона (одиниця вимірювання) дасть можливість правильно кваліфікувати діяння і за інших рівних умов призначити приблизно рівне покарання, враховуючи спосіб вчинення злочину і форми вини посягання на один і той же об'єкт.

Кваліфікувати діяння і призначаючи покарання органи досудового розслідування і суд дотримуються принципу законності і справедливості, постійно вимагають вироблення і ухвалення масштабу, одиниці вимірювання злочину. Без такого масштабу, правосуддя подібне торгівлі без гир і терезів. Таке положення призводить до того, що за однакові діяння у багатьох випадках призначаються явно не рівні покарання (*Воробей П.А., Коржанський М.Й., Шупаківський В.М., 1997*). Або покарання не стає невідворотнім, неминучим наслідком вчинення злочину, воно не стає «справою злочинця» (Г.В. Гегель).

Особа за вчинення злочину повинна бути покарана, але бувають випадки, коли вона уникає покарання. Більшого стимулу, спонування до вчинення злочину, не можна вигадати, бо «ніщо так не спонукає до вчинення злочину, як хоча б маленька надія уникнути покарання» (*Пестель П.И., 1906*). Як бачимо, без масштабу одиниці вимірювання злочину, держава сама провокує безкарність злочинного діяння. Важливим принципом невідворотності покарання для правосуддя є не тільки відповідність санкції тяжкості діяння, описаного в законі, але й відповідність призначеного покарання. За вказаних умов (враховуючи обтяжуючі та пом'якшуючі обставини) за тяжкий злочин не повинне призначатися менш суворе покарання, ніж за злочин невеликої тяжкості.

Враховуючи обтяжуючі і пом'якшуючі обставини у будь-якому випадку, при цьому не повинні стиратися відмінності в соціальній безпеці діянь і покарань, що призначаються за їх вчинення.

Висновок. Найбільш очевидною і недосконалою судовою практикою є призначення покарань за злочини, вчинені через необережність. Якраз через відсутність одиниці виміру злочину, виникла шкідлива для практики застосування закону «теорія» поглинання одного злочину іншим. Її крайня невизначеність призводить до грубих судових помилок, адже вона не дає і не може дати чітких критеріїв для відмежування одиничного злочину і їх сукупності.

При наявності у теорії і практиці одиниці виміру злочину (кримінально-правова норма) дало б можливість усунути ці ускладнення, оскільки кожна кримінально-правова норма, будучи одиницею злочину, підлягала б інкримінуванню і самостійній кваліфікації. Маючи одиничність з боку всіх елементів злочину, кримінально-правова норма зможе виконати функцію одиниці злочину, тобто мати одну дію і одну бездіяльність, а не декілька її видів або навіть, альтернативних різновидів, один вид посягання, один вид і форму вини і одні й ті ж загальні або близькі ознаки суб'єкта.

Досконалим складом злочину, структурним первинним осередком закону про кримінальну відповідальність, кримінально-правова норма є тоді, коли має всі ознаки одиниці злочину.

Питання кваліфікації злочину, інкримінування, звільнення від кримінальної відповідальності і покарання та інші питання правозастосування полегшили б їх вирішення при наявності використання одиниці злочину.

Запропоновані правила побудови структури закону про кримінальну відповідальність і кримінально-правових норм в значній мірі полегшить кваліфікацію злочинів, зведе до мінімуму ті помилки, що трапляються в практичній діяльності.

Це створить надійну основу для використання у судовій системі електронних можливостей і облегшить своєчасне, об'єктивне та неупереджене прийняття рішень при здійсненні правосуддя.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року.
2. Азаров Д.С., Гришук В.К., Савченко А.В., (2018). Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко [та ін.]. (2018) за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2018, 1104 с.
3. Воробей П. А., Коржанський М. Й., Щупаковський В. М. (1997). Завдання і дія кримінального закону. К. 1997., с. 125-130.
4. Коржанський М. Й.. (2005). Об'єкт і предмет злочину. Монографія. Д. Юрид. акад. Мін-ва внутр. справ, Ліра ЛТД, 2005, 252 с.
5. Пестель П. И. (1906). Русская Правда. Наказ Временному Верховному Правлению., С-Петербург, 1906., с. 157.